

Ćwiczenia rozwijające mowę dziecka

Mowa jako akt w procesie porozumiewania się językowego słownego odgrywa jedną z ważniejszych ról w społecznych kontaktach człowieka z innymi ludźmi. Jest podstawą komunikacji.

Proces jej kształtowania zaczyna się już w okresie prenatalnym. W okresie życia płodowego mózg dziecka odbiera różnego rodzaju dźwięki, w tym także dźwięki ludzkiej mowy. Przebywający w łonie matki płód poznaje melodię i ton głosu swojego przyszłego rodzica. Potem, gdy przychodzi na świat głos matki uspokaja i daje poczucie bezpieczeństwa m.in. dlatego, że cechują go te same cechy prozodyczne (akcent, melodia, rytm), co głosu słyszanego przed narodzinami.

Niestety przychodząc na świat nie mamy umiejętności posługiwania się językiem. Dana jest nam jedynie predyspozycja do nauki mowy, a to, jak będziemy się nią posługiwać zależy przede wszystkim od środowiska językowego, w jakim zostaniemy wychowani.

Prawidłowy rozwój mowy stanowi również podstawę kształtowania się osobowości. Jeśli proces rozwoju mowy przebiega bez zakłóceń, dziecko prawidłowo rozumie, rozwija myślenie abstrakcyjne i poszerza słownik.

Przygotowanie dziecka do szkoły polega m.in. na roztaczaniu opieki nad kształtowaniem się mowy, tak aby była ona już w pełni ukształtowana, gdy dziecko rozpocznie naukę w szkole. Rodzice i wychowawcy powinni stymulować rozwój mowy dziecka, aby mogło ono sprostać szkolnym wymaganiom. Należy pamiętać, iż mowa dziecka kształtuje się według określonych faz (okres melodii, wyrazu, zdania, swoistej mowy dziecięcej) do 6-7 roku życia. Trzeba zatem pamiętać, aby nie zmuszać dziecka do zbyt wczesnego wymawiania „trudnych” artykułacyjnie głosek, gdyż narządy artykułacyjne mogą być jeszcze niedostatecznie sprawne, a zmuszanie dziecka do wymawiania zbyt trudnych dla niego głosek może powodować ich zniekształcanie, co z kolei może powodować błędne nawyki artykułacyjne, trudne do wyeliminowania.

W profilaktyce logopedycznej ogromne znaczenie odgrywają ćwiczenia rozwijające mowę dzieci zwłaszcza w postaci zabaw. Zabawa jest najbardziej podstawową formą aktywności wieku dziecięcego oraz szkolnego, która ma szczególne znaczenie w poznawaniu świata. Poprzez zabawę dzieci nie tylko odpoczywają i regenerują siły ale przede wszystkim uczą się i to w sposób najbardziej efektywny. Zabawa rozwija zainteresowania, stwarza okazję do nabywania nowych i doskonalenia posiadanych już umiejętności, w tym także społecznych. Wpływa na rozwój wszystkich zmysłów. Poprzez zabawę dzieci rozwijają zdolności intelektualne, rozbudzają i rozwijają naturalną ciekawość i chęć poznawania otaczającej rzeczywistości, poszerzają granice fantazji. Zabawa to również okazja do nabywania i rozwijania umiejętności językowych. Warto więc pomyśleć jak celowe ćwiczenie zamienić w zabawę.

Rodzaje ćwiczeń rozwijających mowę dzieci w wieku przedszkolnym:

Ćwiczenia usprawniające narządy mowy (mają na celu wypracowanie zręcznych i celowych ruchów warg, języka i podniebienia – kinestezja)

Przykłady:

Naturalna gimnastyka narządów mownych dziecka:

- kiedy dziecko ziewa nie gań go (to przecież naturalne zachowanie), lepiej poproś, aby ziewnęło jeszcze kilka razy, zasłaniając usta - nadaj temat takiej zabawy (senny lew)
- gdy na talerzu został ulubiony sos lub rozpuszczony lód - pozwólmy dziecku wylizać go językiem. To ćwiczenie, choć jest mało eleganckie, za to bardzo skutecznie gimnastykuje środkową część języka
- jeśli dziecko dostało lizaka zaproponuj, aby lizało go unosząc czubek języka ku górze;
 - po śniadaniu lub kolacji posmarujmy dziecku wargi miodem, kremem czekoladowym i poproś, aby zlizalo je dokładnie - nadaj tej zabawie temat
- przy myciu zębów zaproponuj dziecku zliczanie zębów czubkiem języka lub witanie się z nimi w ten sposób, aby czubek języka dotknął każdego zęba osobno
- podczas rysowania sprawdź czy dziecko potrafi narysować kółko (językiem dookoła warg) lub kreseczki (od jednego do drugiego kąca ust)
- kłaskanie
- parskanie
- zagryzanie warg
- sięganie językiem do nosa i brody.

Ćwiczenia usprawniające tor oddechowy (kształtują prawidłowy tor oddechowy - brzusznoprzeponowy, dzięki któremu prawidłowo będzie rozwijał się aparat artykulacyjny. Umożliwiają pogłębienie oddechu, wydłużenie fazy wdechowej i wydechowej, zwiększenie wydolności płuc oraz poprawę siły głosu. Ponadto sprzyjają rozwijaniu zdolności koncentracji uwagi.

Przykłady ćwiczeń:

- ćwiczenia oddechowe, np. przy dźwiękach muzyki relaksacyjnej
- zdmuchiwanie różnych przedmiotów z dłoni, stolika itp.
- naśladowanie na jednym wdechu śmiechu różnych osób
- dmuchanie baniek mydlanych, dmuchanie na chorałki i wiatraczki, dmuchanie na papierowe łódki pływające w misce z wodą, dmuchanie na piórko, dmuchanie przez słomkę (np. do szklanki z wodą – bulgotki), chuchanie na zmarznięte ręce itp.

Ćwiczenia kształtujące dojrzały sposób połykania czyli taki, w trakcie którego czubek języka oraz jego boki stykają się z górnymi zębami i dziąslami, zarówno przednimi jak i bocznymi. Szczeki przy tym rodzaju połykania są zaciśnięte, a usta są lekko zwarte (następuje skurcz mięśni żuchwowo-gnykowych, które unoszą dno jamy ustnej i dociskają język do podniebienia).

Przykłady ćwiczeń:

- ćwiczenia ze śpiewem sylab – „la la la..., lo lo lo...”
- połykanie śliny przy zamkniętych zębach; szerokim uśmiechu, język trzymamy przez
 - cały czas za górnymi zębami
- picie i połykanie płynów – dziecko pije wodę lub inny napój po jednym łyku, kolejno
 - zachowując czynności: nabiera łyk napoju, unosi język, zamyka zęby, połyka płyn
- malowanie językiem podniebienia
- zlizywanie z wałka dziąsłowego miodu, dżemu itp.
- mlaskanie
- kłaskanie

Ćwiczenia rozwijające słuch fonemowy:

- rozpoznawanie piosenek po melodii, rytmie
- zagadki słuchowe

- odtwarzanie rodzaju i ilości usłyszanych dźwięków
- odgadywanie źródła dźwięków
- rytmizacja tekstu
- wyodrębnianie głoski na początku wyrazu (w nagłosie)
- wyodrębnianie ostatniej głoski w wyrazie (wygłosie)
- wyodrębnianie głoski w środku wyrazu (śródgłosie)
- wyodrębnianie wszystkich głosek w wyrazie
- podział wyrazu na sylaby
- stosowanie wyliczanek sylabowych w grach dziecięcych
- synteza (łączenie) sylab ze słuchu
- loteryjki sylabowo- obrazkowe
- rebusy sylabowo- obrazkowe
- wyróżnienie wyrazów w zdaniu.

Zestaw ćwiczeń usprawniających proces kształtowania się mowy jest bardzo szeroki. Przedstawionych tu kilkanaście przykładów może posłużyć jako inspiracja do poszukiwań takich ćwiczeń, które nie tylko będą atrakcyjną zabawą dla dzieci ale przede wszystkim rozwijać będą ich umiejętności językowe.